

ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง อาณาจักรอยุธยา
ชุดที่ 4 เรื่อง พัฒนาการอาณาจักรอยุธยา
ด้านสังคม และวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

โดย นางสาวสาวิตรี ม่วงพรวน
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

คำนำ

ชุดกิจกรรม เรื่อง อาณาจักรอยุธยา ชุดที่ 4 เรื่อง พัฒนาการอาณาจักรอยุธยาด้านสังคม และวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รายวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 นี้ จัดทำขึ้นจากการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน ประวัติศาสตร์ ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ฝึกการเรียนรู้ร่วมกัน แก้ปัญหาร่วมกัน และรู้จักการเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี โดยเน้นที่กระบวนการในการ แสวงหาความรู้ของนักเรียนและการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ๆ ในกลุ่ม และให้นักเรียนได้ฝึกทักษะ กระบวนการต่าง ๆ ในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าชุดกิจกรรม เรื่อง อาณาจักรอยุธยา ชุดที่ 4 เรื่อง พัฒนาการอาณาจักรอยุธยาด้านสังคม และวัฒนธรรม ชุดนี้ จะ ช่วยให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนบรรลุตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้

สารบัญ

	หน้า
คำชี้แจง	1
คำแนะนำสำหรับครู	2
คำแนะนำสำหรับนักเรียน	3
ใบคำสั่ง	4
แบบทดสอบก่อนใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้	5
ใบความรู้ เรื่อง พัฒนาการอาณาจักรอยุธยาด้านสังคม และวัฒนธรรม	6
ใบกิจกรรมที่ 1	11
เฉลยใบกิจกรรมที่ 1	13
แบบทดสอบหลังใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้	15
เฉลยแบบทดสอบก่อน-หลังใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้	16

คำชี้แจงของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง อาณาจักรอยุธยา ชุดที่ 4 เรื่อง พัฒนาการอาณาจักรอยุธยาด้านสังคม และวัฒนธรรม

ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง อาณาจักรอยุธยา ชุดที่ 4 เรื่อง พัฒนาการอาณาจักรอยุธยา ด้านสังคม และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กำหนดระยะเวลาในการใช้ เป็นเวลา 1 ชั่วโมง ซึ่งมีรายละเอียดและส่วนประกอบของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

1. สารการเรียนรู้

- 1.1 สังคมในสมัยอยุธยา
- 1.2 ศิลปวัฒนธรรมในสมัยอยุธยา

2. จุดประสงค์การเรียนรู้

- 2.1 ด้านความรู้
 - 1) อธิบายลักษณะโครงสร้างทางด้านสังคมของอยุธยา
 - 2) จำแนกลักษณะโครงสร้างทางด้านสังคมของอยุธยา
- 2.2 ด้านทักษะสังคม
 - 1) นักเรียนมีทักษะในการทำงาน และทักษะในการร่วมปฏิบัติงานกลุ่ม
 - 2) นักเรียนมีทักษะในการนำเสนอผลงาน
- 2.3 ด้านเจตคติ

นักเรียนเกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าและมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย

3. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ชุดที่ 4 เรื่อง พัฒนาการอาณาจักรอยุธยาด้านสังคม และวัฒนธรรม ประกอบด้วย

- 3.1 ใบคำสั่ง
- 3.2 แบบทดสอบก่อนใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้
- 3.3 ใบความรู้ เรื่อง พัฒนาการอาณาจักรอยุธยา ด้านสังคม และวัฒนธรรม
- 3.4 ใบกิจกรรมที่ 1
- 3.5 เฉลยใบกิจกรรมที่ 1
- 3.6 แบบทดสอบหลังใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้
- 3.7 เฉลยแบบทดสอบก่อน-หลังใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้

คำแนะนำสำหรับครู

จุดประสงค์สำคัญประการหนึ่งของการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ คือ ให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ดังนั้น บทบาทของครูในการสอนโดยใช้ชุดการเรียนรู้จึงควรเปลี่ยนจาก “ผู้สอน” โดยตรงมาเป็น “ผู้ดูแลและช่วยเหลือนักเรียน” แทน บทบาทครูผู้สอน มีดังนี้

1. เตรียมเอกสารสำหรับนักเรียนในการจัดกิจกรรมดังนี้

- 1.1 แผนการจัดการเรียนรู้ สำหรับใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 1 แผน
- 1.2 ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เตรียมเท่ากับจำนวนนักเรียน
- 1.3 ใบกิจกรรมที่ 1 เตรียมเท่ากับจำนวนของนักเรียน เพื่อแจกให้นักเรียนทำ (เพราะไม่อนุญาตให้นักเรียนตอบคำถามลงในใบกิจกรรมในเล่มชุดกิจกรรมการเรียนรู้)
- 1.4 แบบทดสอบก่อน-หลังใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เตรียมเท่ากับจำนวนของนักเรียน

2. แจกชุดกิจกรรมการเรียนรู้ พร้อมกับใบกิจกรรมที่ 1 และแบบทดสอบก่อนและหลังใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้นักเรียนทุกคน พร้อมทั้งชี้แจงวิธีเรียนโดยใช้กิจกรรมที่ถูกต้อง เช่น ต้องศึกษาด้วยตนเอง และปฏิบัติตามขั้นตอนหรือคำชี้แจงที่ระบุไว้ในบทเรียนแต่ละตอนอย่างเคร่งครัด

3. ครูต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนที่ยังไม่เข้าใจบทเรียน ศึกษาซ้ำอีกจนกว่าจะเข้าใจ

4. ครูคอยช่วยเหลือและเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามปัญหาหรือข้อสงสัยในบทเรียนได้ตลอดเวลา เพื่อสร้างความมั่นใจและความเข้าใจในบทเรียนให้แก่นักเรียนได้ดียิ่งขึ้น

5. หลังจากนักเรียนศึกษาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เล่มนี้จบลงทุกคน ครูอาจช่วยสรุปซักถาม หรือทบทวนอีกครั้งหนึ่งตามความจำเป็น เพื่อช่วยเสริมให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจยิ่งขึ้น

คำแนะนำสำหรับนักเรียน

ก่อนการศึกษาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง อาณาจักรอยุธยา ชุดที่ 4 เรื่อง พัฒนาการ อาณาจักรอยุธยาด้านสังคม และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ให้นักเรียนทำความเข้าใจในวิธีการศึกษาด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยนักเรียนจะต้องปฏิบัติตามคำแนะนำที่แจ้งไว้อย่างเคร่งครัด ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียน โดยมีรายละเอียดและขั้นตอนในการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

1. **ไม่ควร**ขีด/เขียน ข้อความหรือสัญลักษณ์ใด ๆ ลงในชุดกิจกรรมการเรียนรู้
2. นักเรียนต้องช้อยส์ด้วยตนเอง **ห้าม**เปิดดูคำตอบก่อน
3. ให้ทำแบบทดสอบก่อนใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 10 ข้อ จากนั้นจึงตรวจสอบคำตอบจากเฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน พร้อมทั้งบันทึกคะแนนที่ได้
4. ให้ศึกษาเนื้อหาของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่โยงความรู้ เรียงตามลำดับไปที่ละหน้า **ไม่ควร**ศึกษาข้ามหน้า เนื่องจากได้มีการกำหนดบทเรียนไว้เรียงตามลำดับเนื้อหาและความยากง่ายไว้
5. เมื่อศึกษาจบในแต่ละโยงความรู้ ให้นักเรียนทำงานตามคำสั่งของใบกิจกรรมนั้นๆ
6. นักเรียนสามารถตรวจคำตอบของใบกิจกรรมในหน้าถัดไป หากคำตอบของนักเรียนไม่ตรงกับเฉลย ให้นักเรียนกลับไปศึกษาเนื้อหาในของโยงความรู้เดิมอีกครั้ง จนเข้าใจเนื้อหาและคำตอบได้ถูกต้อง โดยไม่ต้องแก้ไขคำตอบเดิม ศึกษาเช่นนี้ไปจนครบทุกหน้าและตอบคำถามทุกคำถาม
7. ทำแบบทดสอบหลังใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 10 ข้อ ตรวจคำตอบจากเฉลย พร้อมทั้งบันทึกคะแนนที่ได้
8. ตรวจสอบความก้าวหน้า พร้อมทั้งพิจารณาข้อเสนอแนะที่แจ้งให้ทราบ
9. นำชุดกิจกรรมการเรียนรู้และใบกิจกรรมทุกชิ้นส่งครูหลังเสร็จการศึกษาโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกครั้ง

ใบคำสั่ง

ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พัฒนาการอาณาจักรอยุธยา ด้านสังคม และวัฒนธรรม

คำสั่ง อ่านใบคำสั่งให้เข้าใจ แล้วปฏิบัติให้ครบทุกขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้

1. แบ่งกลุ่มๆ ละ 4-5 คน ศึกษาคำชี้แจงของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง อาณาจักรอยุธยา ชุดที่ 4 เรื่อง พัฒนาการอาณาจักรอยุธยาด้านสังคม และวัฒนธรรม และคำแนะนำสำหรับนักเรียน
2. นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนมารับ ใบกิจกรรมที่ 1 และแบบทดสอบก่อน-หลังใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ กับครูหรือกล่องเอกสารที่ครูจัดเตรียมให้
3. ทำแบบทดสอบก่อนใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 10 ข้อ โดยทำแบบทดสอบลงในแบบทดสอบที่ครูแจกให้ ซึ่งมีเหมือนกันกับในชุดกิจกรรมการเรียนรู้
4. ศึกษาและปฏิบัติตามขั้นตอนของกิจกรรมที่กำหนดไว้ในชุดกิจกรรมการเรียนรู้
5. นักเรียนในกลุ่มร่วมกันศึกษาใบความรู้ เรื่อง พัฒนาการอาณาจักรอยุธยา ด้านสังคม และวัฒนธรรม
6. นักเรียนในแต่ละกลุ่มร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมที่ระบุไว้ในใบกิจกรรมที่ 1 เพื่อสามารถช่วยเหลือกันในการเรียนรู้ในส่วนเนื้อหา
7. ขณะปฏิบัติกิจกรรม นักเรียนสามารถปรึกษากันในกลุ่มและสามารถขอคำแนะนำจากครูได้
8. ตอบคำถามในใบกิจกรรมที่ 1 และนักเรียนสามารถตรวจสอบคำตอบได้จากเฉลยใบกิจกรรม
9. ทำแบบทดสอบหลังใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 10 ข้อ โดยทำแบบทดสอบลงในแบบทดสอบที่ครูแจกให้ ซึ่งมีเหมือนกันกับในชุดกิจกรรมการเรียนรู้
10. ตรวจสอบคำตอบจากเฉลยพร้อมทั้งบันทึกคะแนนที่ได้
11. ตรวจสอบความก้าวหน้า พร้อมทั้งพิจารณาข้อเสนอแนะที่แจ้งให้ทราบ

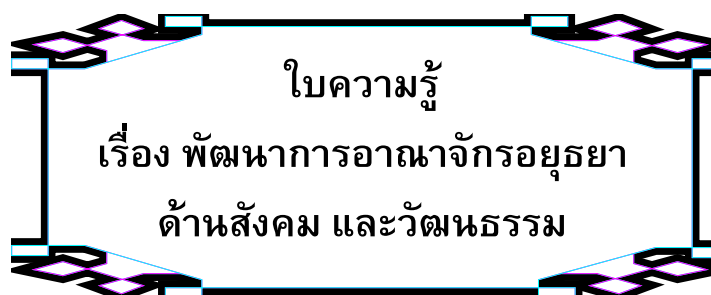
แบบทดสอบก่อนใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ชุดที่ 4

เรื่อง พัฒนาการอาณาจักรอยุธยาด้านสังคม และวัฒนธรรม

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกนำข้อความในกรอบสี่เหลี่ยม เดิมลงในช่องว่างของแต่ละข้อให้ถูกต้องสัมพันธ์กัน มีจำนวน 10 ข้อ คะแนนเต็ม 10 คะแนน

พระสงฆ์	ไพร่ส่วย	ไพร่สม	ทาส	สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
ระบบแบ่งแยกสีผิว	ระบบศักดินา	ศิลปะเขมร, วัฒนธรรมเขมร, วัฒนธรรมเขมร		
ศิลปะสุโขทัย, วัฒนธรรมสุโขทัย, วัฒนธรรมสุโขทัย				อยุธยาตอนต้น
อยุธยาตอนปลาย	สมเด็จพระนารายณ์มหาราช			

- สังคมในสมัยอยุธยาถูกแบ่งชนชั้นโดยอาศัยระบบ.....
- ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดชนชั้นในสังคมสมัยอยุธยา คือ.....
- บุคคลกลุ่มที่ไม่ถูกจัดเข้าชนชั้นในสมัยอยุธยา คือ.....
- ไพร่หลวงที่ส่งเงินทอง หรือสิ่งของมาให้ทางราชการแทนการถูกเกณฑ์แรงงาน เรียกว่า.....
- บุคคลที่ไม่มีอิสระเป็นสมบัติของนายที่ซื้อมา หรือเป็นเชลยที่กวาดต้อนมาเพื่อใช้แรงงาน เรียกว่า.....
- สถาปัตยกรรมในสมัยอยุธยาตอนต้นได้รับอิทธิพลจาก.....
- สถาปัตยกรรมในสมัยอยุธยาในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้รับอิทธิพลจาก.....เช่นพระเจดีย์ในวัด.....
- พระพุทธรูปทรงเครื่อง มีลักษณะเด่นคือ มีเครื่องทรงเหมือนพระมหากษัตริย์เป็นลักษณะของงานประติมากรรมในสมัย.....
- “ยุคทองแห่งวรรณกรรม” ในสมัยอยุธยาตรงกับรัชสมัยของ.....
- หนังสือแบบเรียนเล่มแรกของไทย คือ.....

พัฒนาการอาณาจักรอยุธยาด้านสังคม และศิลปวัฒนธรรม

ด้านสังคมในสมัยอยุธยา

สภาพสังคมในสมัยอยุธยา เป็นแบบระบบศักดินา ซึ่งเป็นตัวแบ่งสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบของคนในสังคม ผู้ที่มีศักดินาสูงก็มีสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบสูง พระมหากษัตริย์จะพระราชทานศักดินาให้แก่ เจ้านาย ขุนนาง และราษฎรทั้งปวง

ระบบศักดินาเกิดขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พระองค์ทรงจัดระเบียบสังคม และทรงแบ่งฐานะทางสังคมออกเป็นชนชั้นต่างๆ ดังนี้

1. ชนชั้นผู้ปกครอง ประกอบด้วย

1.1 พระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุขสูงสุด ได้รับการยกย่องว่าเป็นสมมติเทพ และเป็นศูนย์รวมแห่งอำนาจทั้งหลาย

1.2 ราชวงศ์ คือ พระญาติของพระมหากษัตริย์ บางครั้งเรียกว่า เจ้านาย เช่น พระอนุชา มีศักดินา 20,000 พระเจ้าลูกยาเธอ มีศักดินา 15,000 พระมหาอุปราช มีศักดินา 10,000

1.3 ขุนนาง ข้าราชการ เป็นบุคคลที่รับราชการช่วยพระมหากษัตริย์ปกครองดูแลราษฎร ซึ่งมีฐานะตามศักดินา ยศ ราชทินนาม และตำแหน่ง เช่น เจ้าพระยาจักรี ศรีอัครักษ์ สมุหนายก ถือศักดินา 10,000 หมายถึง ขุนนางผู้มีศักดินา 10,000 มียศเป็น เจ้าพระยา ราชทินนามคือ จักรีศรีอัครักษ์ มีตำแหน่งเป็น สมุหนายก ชนชั้นผู้ปกครอง หรือมูลนาย มีศักดินาตั้งแต่ 400 ขึ้นไป

2. ชนชั้นผู้ถูกปกครอง ประกอบด้วย

2.1 ไพร คือ ราษฎรทั่วไป ถ้าเป็นชายฉกรรจ์จะต้องมีภาระรับใช้ราชการ และมูลนายที่ตนสังกัด ไพร มีศักดินาระหว่าง 25-400 ไพรเป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนมากที่สุดในสังคม ไพรแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) ไพรหลวง คือ ไพรของพระมหากษัตริย์โดยตรง ต้องถูกเกณฑ์มาใช้แรงงานเป็นเวลา 6 เดือนต่อปี หรือระยะเวลาขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของบ้านเมือง งานที่ทำ ได้แก่ การสร้างวัง ป้อมปราการ กำแพงเมือง วัด เป็นต้น

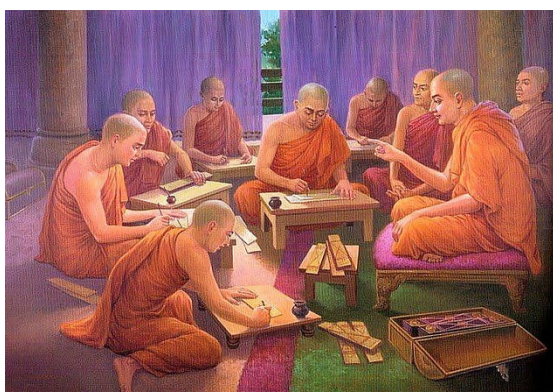
2) ไพร่สม คือ ไพร่ที่พระมหากษัตริย์พระราชทานให้แก่มูลนายและขุนนาง จะต้องอยู่กับมูลนายตลอดจนกว่าจะปลดจากราชการ หรือถ้ามูลนายถึงแก่กรรมก่อน ไพร่สมจะถูกโอนไปเป็นไพร่หลวง ในยามศึกสงครามไพร่ทุกประเภทจะต้องออกสู้รบ

3) ไพร่ส่วย คือ ไพร่หลวงที่ส่งเงินหรือสิ่งของมาให้ทางราชการแทนการถูกเกณฑ์แรงงาน

2.2 ทาส คือ คนที่ไม่มีอิสระ เพราะเป็นสมบัติของนายที่ซื้อมา หรือเป็นเชลยที่ถูกกวาดต้อนมาเพื่อใช้แรงงาน ทาสสามารถเป็นอิสระได้ ถ้ามีคนมาไถ่ถอนตัว หรือได้ทำความดีความชอบให้แก่บ้านเมือง

สังคมในสมัยอยุธยา ประกอบด้วย 2 ชั้น แต่มีบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่จัดอยู่ในชั้นคือ พระสงฆ์ ถือเป็นบุคคลที่สืบทอดพระพุทธศาสนา ได้รับการยกย่องศรัทธาจากบุคคลทุกชนชั้นในสังคม และมีบทบาทเชื่อมประสานระหว่างชนชั้นต่างๆ ในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

ศิลปวัฒนธรรมในสมัยอยุธยา

ศิลปวัฒนธรรมไทยสมัยอยุธยา แบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ ศิลปกรรม วรรณกรรม ประเพณี และพระพุทธศาสนา

1. ศิลปกรรม

1.1 สถาปัตยกรรม ในยุคแรกนิยมสร้างตามแบบสมัยลพบุรีหรืออู่ทอง ซึ่งได้รับอิทธิพลจากเขมร คือ มักสร้างพระสถูปอันเป็นหลักของพระอาราม เป็นปราสาทตามแบบเขมร เช่น พระปราสาทวัดพุทไธสวรรย์ วัดพระราม ในสมัยสมเด็จพระราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา) โปรดเกล้าฯ ให้สร้างวัดราชบูรณะขึ้น ซึ่งเป็นวัดที่มีพระปราสาทองค์ประธานขนาดใหญ่ที่สวยงาม

สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ มีการนำศิลปะแบบสุโขทัยมาประยุกต์ จึงนิยมสร้างแบบทรงลังกาหรือทรงระฆังคว่ำ เช่น พระเจดีย์ใหญ่ 3 องค์ในวัดพระศรีสรรเพชญ์ และพระเจดีย์ใหญ่ที่วัดไชยมงคลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พระปราสาทวัดไชยวัฒนาราม สร้างในสมัยพระเจ้าปราสาททอง
ในสมัยอยุธยาตอนปลาย ได้รับอิทธิพลมาจากเขมร

วัดพระศรีสรรเพชญ์ สร้างในสมัยพระไตรโลกนาถ
เป็นศิลปะแบบสุโขทัย ทรงระฆังคว่ำ สร้างในเขตพระบรมมหาราชวัง

ในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระปรางค์ตามแบบศิลปะเขมรขึ้นที่ วัดไชยวัฒนาราม เพื่อเป็นการฉลองชัยชนะในการทำศึกสงครามกับเขมร

1.2 ประติมากรรม ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถมีการสร้างพระพุทธรูป โดยได้รับอิทธิพลจากศิลปะแบบสุโขทัย พระพักตร์มีรูปทรงยาวรี ในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 (พระเชษฐาธิราช) มีการสร้างพระพุทธรูปโดยผสมผสานระหว่างศิลปะอู่ทองกับศิลปะสุโขทัย คือ พระศรีสรรเพชญ์หล่อด้วยทองคำทั้งองค์ มีพระพักตร์ยาวรี คล้ายแบบสุโขทัย

ในสมัยอยุธยาตอนปลายได้มีการสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่อง มีลักษณะเด่น คือ มีเครื่องทรงเหมือนพระมหากษัตริย์

นอกจากนี้ มีงานแกะสลักซึ่งส่วนใหญ่จะแกะสลักบนพื้นไม้แล้วนำมาทำบานประตูหน้าต่าง ติดตามพระอุโบสถต่างๆ เช่น บานประตูไม้จำหลักที่วัดพระศรีสรรเพชญ์

พระพุทธรูปนิมิตวิชิตมารโมลีศรีสรรเพชญ์บรมไตรโลกนาถ
เป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องทั้งดงาม ประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถวัดพระเมรุ

1.3 จิตรกรรม ส่วนใหญ่เป็นจิตรกรรมฝาผนังโบสถ์วิหาร เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาหรือพุทธประวัติ นอกจากนี้ยังมีการวาดภาพเกี่ยวกับการละเล่นต่างๆ ตามประเพณีนิยมในสมัยนั้นอีกด้วย

ภาพจิตรกรรมในสมัยอยุธยา เป็นจิตรกรรมที่ประดับบนผนังอาคารและโบสถ์
จิตรกรรมทุกกลุ่มนิยมเขียนภาพอดีตพุทธ พุทธประวัติและชาดก

2. วรรณกรรม

ในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (อู่ทอง) สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นสมัยที่มีความเจริญรุ่งเรืองด้านวรรณกรรม โดยเฉพาะสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชถือว่าเป็น “ยุคทองของวรรณกรรม” มีการแต่ง การเขียนหนังสือขึ้นอย่างมากมาย ส่วนใหญ่เนื้อหาจะเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและพระมหากษัตริย์ และได้โปรดฯ ให้พระโหราธิบดี แต่งหนังสือจินตามณี ซึ่งเป็นแบบเรียนเล่มแรกของไทย

วรรณกรรมที่สำคัญในสมัยอยุธยาและตกทอดมาถึงปัจจุบัน ได้แก่ มหาชาติคำหลวง ลิลิตยวนพ่าย กาพย์มหาชาติ โองการแข่งน้ำ ลิลิตพระลอ อนิรุทธคำฉันท์ สมุทรโฆษคำฉันท์ เสือโคคำฉันท์ จินตามณี กำสรวลศรีปราชญ์ กาพย์เห่เรือ เป็นต้น วรรณกรรมเหล่านี้จัดเป็นมรดกอันล้ำค่าของคนไทย

3. ประเพณี

ในสมัยอยุธยาช่วงแรกๆ ประเพณีและพิธีกรรมในราชสำนัก ได้รับอิทธิพลจากแบบแผนของประเพณีที่พวกพราหมณ์นำมาจากเขมร เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ

ราษฎรทั่วไปมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น พิธีเกี่ยวกับการเกิด การอุปสมบท การแต่งงาน การตาย ส่วนประเพณีที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เช่น การทอดผ้าป่า การทำบุญถือศีล ซึ่งปฏิบัติสืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น

4. พระพุทธศาสนา

สมัยอยุธยาตอนต้น พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองมาก พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถโปรดเกล้าฯ ให้สร้างวัดพระศรีสรรเพชญ์ในเขตพระราชวัง เพื่อใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา นอกจากนี้ยังโปรดเกล้าฯ ให้แต่งหนังสือ มหาชาติคำหลวง ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ต่อมพระองค์ได้ออกผนวชที่วัดจุฬามณี หัวเมืองพิษณุโลก

สมัยอยุธยาตอนปลาย ในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ กษัตริย์แห่งกรุงลังกาได้ส่งราชทูตมาเจริญสัมพันธไมตรี เพื่อขอพระสงฆ์ไทยไปเป็นพระอุปัชฌาย์ทำการอุปสมบทให้กับชาวลังกา ทำให้พระพุทธศาสนาจากกรุงศรีอยุธยาได้ไปประดิษฐาน ณ อาณาจักรลังกา เรียกว่า “นิกายสยามวงศ์”

ใบกิจกรรมที่ 1

คำชี้แจง

1. กิจกรรมต่อไปนี้จะใช้เวลาในการเรียนรู้ 60 นาที
2. นักเรียนแบ่งกลุ่มๆ ละ 4-5 คน ร่วมกันศึกษาเนื้อหาในใบความรู้ที่ 4 พัฒนาการอาณาจักรอยุธยา ด้านสังคมและวัฒนธรรม และศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมผ่านอินเทอร์เน็ตในเนื้อหา พัฒนาการอาณาจักรอยุธยา ด้านสังคมและวัฒนธรรม
3. สมาชิกทุกคนกลุ่มช่วยกันบันทึกผลการค้นคว้าในประเด็นที่กำหนด
4. นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนนำเสนอผลงานค้นคว้าหน้าชั้นเรียน
5. นักเรียนร่วมกันสรุปเกี่ยวกับพัฒนาการอาณาจักรอยุธยา ด้านสังคมและวัฒนธรรม
6. ตอบคำถามใบกิจกรรมที่ 1 พัฒนาการอาณาจักรอยุธยา ด้านสังคม และวัฒนธรรม

คำถามกิจกรรมที่ 1

1. สภาพสังคมในสมัยอยุธยา มีการจัดแบ่งคนในสังคมโดยใช้ระบบใด และแบ่งชนชั้นอย่างไรบ้าง
.....
.....
.....
2. พระมหากษัตริย์ในสมัยอยุธยาที่มีบทบาทสำคัญในการแบ่งชนชั้นในสังคมคือใคร.....
.....
.....
3. บุคคลกลุ่มใดในสมัยอยุธยาที่ไม่ถูกจัดอยู่ในชนชั้นใด เพราะเหตุใด.....
.....
.....
4. ไพร่ของพระมหากษัตริย์โดยตรงเรียกว่าอะไร.....
.....
.....
5. ไพร่ที่พระมหากษัตริย์พระราชทานให้แก่มูลนายและขุนนางเรียกว่าอะไร
.....
.....

6. งานสถาปัตยกรรมในยุคแรกของอยุธยา มีลักษณะเป็นอย่างไร และได้รับอิทธิพลจากประเทศใด พร้อมยกตัวอย่าง.....

.....

.....

7. ในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ มีลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นอย่างไร และรับอิทธิพลจากศิลปะแบบใด พร้อมยกตัวอย่างสถาปัตยกรรมในสมัยนี้

.....

.....

8. งานสถาปัตยกรรมในตอนปลายอยุธยา สมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง มีลักษณะเป็นอย่างไร และมีอิทธิพลจากประเทศใด พร้อมยกตัวอย่าง.....

.....

.....

9. พระพุทธรูปในสมัยอยุธยาตอนปลายมีลักษณะเด่นอย่างไร.....

.....

.....

10. สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ทรงโปรดให้สร้างวัดใดในเขตพระราชวัง เพื่อใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

.....

.....

11. ยุคทองของวรรณกรรม ในสมัยอยุธยาตรงกับรัชสมัยของพระมหากษัตริย์พระองค์ใด

.....

.....

12. หนังสือแบบเรียนเล่มแรกของไทย ชื่อว่าอะไร และแต่งโดยใคร

.....

.....

เฉลยคำถามกิจกรรมที่ 1

1. สภาพสังคมในสมัยอยุธยา มีการจัดแบ่งคนในสังคมโดยใช้ระบบใด และแบ่งชนชั้นอย่างไรบ้าง

ตอบ ระบบศักดินา แบ่งชนชั้นเป็น 2 ชั้น คือ

1) ชั้นผู้ปกครอง เช่น พระมหากษัตริย์ ราชวงศ์ ขุนนาง / ข้าราชการ

2) ชั้นผู้ถูกปกครอง ได้แก่ ไพร่ ทาส

2. พระมหากษัตริย์ในสมัยอยุธยาที่มีบทบาทสำคัญในการแบ่งชนชั้นในสังคมคือใคร

ตอบ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

3. บุคคลกลุ่มใดในสมัยอยุธยาที่ไม่ถูกจัดอยู่ในชนชั้นใด เพราะเหตุใด

ตอบ พระสงฆ์ เพราะถือเป็นบุคคลที่สืบทอดพระพุทธศาสนา ได้รับการยกย่อง ศรัทธาจากบุคคลทุกชนชั้นในสังคมและมีบทบาทเชื่อมประสานระหว่างชนชั้นต่างๆ ในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

4. ไพร่ของพระมหากษัตริย์โดยตรงเรียกว่าอะไร

ตอบ ไพร่หลวง

5. ไพร่ที่พระมหากษัตริย์พระราชทานให้แก่มูลนายและขุนนางเรียกว่าอะไร

ตอบ ไพร่สม

6. งานสถาปัตยกรรมในยุคแรกของอยุธยามีลักษณะเป็นอย่างไร และได้รับอิทธิพลจากประเทศใด พร้อมยกตัวอย่าง

ตอบ มีลักษณะการสร้างพระปรางค์เป็นหลักของอาราม เป็นปรางค์ที่ได้รับอิทธิพลจากเขมร

เช่น พระปรางค์ในวัดพุทไธสวรรย์ วัดพระราม วัดราชบูรณะ

7. ในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ มีลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นอย่างไร และรับอิทธิพลจากศิลปะแบบใด พร้อมยกตัวอย่างสถาปัตยกรรมในสมัยนี้

ตอบ นิยมสร้างเจดีย์แบบทรงลังกา หรือทรงระฆังคว่ำ เป็นประธานของวัด และมีพระอุโบสถอยู่ด้านหน้า ได้รับอิทธิพลจากศิลปะสุโขทัย เช่น พระเจดีย์ใหญ่ 3 องค์ ในวัดพระศรีสรรเพชญ์ และพระเจดีย์วัดไชยมังคละ

8. งานสถาปัตยกรรมในตอนปลายอยุธยา สมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง มีลักษณะเป็นอย่างไร และมีอิทธิพลจากประเทศใด พร้อมยกตัวอย่าง

ตอบ นิยมสร้างพระปรางค์ตามแบบศิลปะเขมร เช่น พระปรางค์ที่วัดไชยวัฒนาราม

9. พระพุทธรูปในสมัยอยุธยาตอนปลายมีลักษณะเด่นอย่างไร

ตอบ เป็นพระพุทธรูปทรงเครื่อง มีลักษณะเด่น คือ มีเครื่องทรงเหมือนพระมหากษัตริย์

10. สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ทรงโปรดให้สร้างวัดใดในเขตพระราชวัง เพื่อใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

ตอบ วัดพระศรีสรรเพชญ์

11. ยุคทองของวรรณกรรม ในสมัยอยุธยาตรงกับรัชสมัยของพระมหากษัตริย์พระองค์ใด

ตอบ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช

12. หนังสือแบบเรียนเล่มแรกของไทย ชื่อว่าอะไร และแต่งโดยใคร

ตอบ หนังสือจินตามณี แต่งโดยโหราบดี

แบบทดสอบหลังใช้ชุดกิจกรรม ชุดที่ 4

เรื่อง พัฒนาการอาณาจักรอยุธยาด้านสังคม และวัฒนธรรม

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกนำข้อความในกรอบสี่เหลี่ยม เดิมลงในช่องว่างของแต่ละข้อให้
ถูกต้องสัมพันธ์กัน มีจำนวน 10 ข้อ คะแนนเต็ม 10 คะแนน

พระสงฆ์	ไพร่ส่วย	ไพร่สม	ทาส	สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
ระบบแบ่งแยกสีผิว	ระบบศักดินา	ศิลปะเขมร, วัดราชบูรณะ วัดพระราม		
ศิลปะสุโขทัย, วัดพระศรีสรรเพชญ์ วัดใหญ่ชัยมงคล				อยุธยาตอนต้น
อยุธยาตอนปลาย	สมเด็จพระนารายณ์มหาราช			

- สังคมในสมัยอยุธยาถูกแบ่งชนชั้นโดยอาศัยระบบ.....
- ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดชนชั้นในสังคมสมัยอยุธยา คือ.....
- บุคคลกลุ่มที่ไม่ถูกจัดเข้าชนชั้นในสมัยอยุธยา คือ.....
- ไพร่หลวงที่ส่งเงินทอง หรือสิ่งของมาให้ทางราชการแทนการถูกเกณฑ์แรงงาน เรียกว่า.....
- บุคคลที่ไม่มีอิสระเป็นสมบัติของนายที่ซื้อมา หรือเป็นเชลยที่กวาดต้อนมาเพื่อใช้แรงงาน เรียกว่า.....
- สถาปัตยกรรมในสมัยอยุธยาตอนต้นได้รับอิทธิพลจาก.....
- สถาปัตยกรรมในสมัยอยุธยาในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้รับอิทธิพลจาก.....เช่นพระเจดีย์ในวัด.....
- พระพุทธรูปทรงเครื่อง มีลักษณะเด่นคือ มีเครื่องทรงเหมือนพระมหากษัตริย์เป็นลักษณะของงานประติมากรรมในสมัย.....
- “ยุคทองแห่งวรรณกรรม” ในสมัยอยุธยาตรงกับรัชสมัยของ.....
- หนังสือแบบเรียนเล่มแรกของไทย คือ.....

เฉลยแบบทดสอบก่อน-หลังใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ชุดที่ 4 เรื่อง พัฒนาการอาณาจักรอยุธยาด้านสังคม และวัฒนธรรม

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกนำข้อความในกรอบสี่เหลี่ยม เดิมลงในช่องว่างของแต่ละข้อให้
ถูกต้องสัมพันธ์กัน มีจำนวน 10 ข้อ คะแนนเต็ม 10 คะแนน

พระสงฆ์	ไพร่ส่วย	ไพร่สม	ทาส	สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
ระบบแบ่งแยกสีผิว	ระบบศักดินา	ศิลปะเขมร, วัฒนธรรม วัฒนธรรม วัดพระราม		
ศิลปะสุโขทัย, วัดพระศรีสรรเพชญ์ วัดใหญ่ไชยมงคล				อยุธยาตอนต้น
อยุธยาตอนปลาย	สมเด็จพระนารายณ์มหาราช			

- สังคมในสมัยอยุธยาถูกแบ่งชนชั้นโดยอาศัยระบบ ระบบศักดินา
- ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดชนชั้นในสังคมสมัยอยุธยา คือ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
- บุคคลกลุ่มที่ไม่ถูกจัดเข้าชนชั้นในสมัยอยุธยา คือ พระสงฆ์
- ไพร่หลวงที่ส่งเงินทอง หรือสิ่งของมาให้ทางราชการแทนการถูกเกณฑ์แรงงาน เรียกว่า ไพร่ส่วย
- บุคคลที่ไม่มีอิสระเป็นสมบัติของนายที่ซื้อมา หรือเป็นเชลยที่กวาดต้อนมาเพื่อใช้แรงงาน เรียกว่า ทาส
- สถาปัตยกรรมในสมัยอยุธยาตอนต้นได้รับอิทธิพลจาก ศิลปะเขมร, วัฒนธรรม วัฒนธรรม วัดพระราม
- สถาปัตยกรรมในสมัยอยุธยาในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้รับอิทธิพลจาก ศิลปะสุโขทัย เช่นพระเจดีย์ใน วัดพระศรีสรรเพชญ์ วัดใหญ่ไชยมงคล
- พระพุทธรูปทรงเครื่อง มีลักษณะเด่นคือ มีเครื่องทรงเหมือนพระมหากษัตริย์เป็นลักษณะของงานประติมากรรมในสมัย อยุธยาตอนปลาย
- “ยุคทองแห่งวรรณกรรม” ในสมัยอยุธยาตรงกับรัชสมัยของ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช
- หนังสือแบบเรียนเล่มแรกของไทย คือ จินดามณี